

**Abivajavast lapsest
teatamine
ja andmekaitse**

JUHEND

Laste-
ombudsman

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

Sisukord

- ▶ Sissejuhatus 5
- ▶ Abivajav laps. Hädaohus olev laps 6
- ▶ Varane märkamine ja võrgustikutöö lastekaitsetöös 9
- ▶ Abivajavast lapsest teatamine 10
- ▶ Teata valla- või linnavalitsusele või lasteabitelefonil 116 111 ja vajadusel politseile 12
- ▶ Abivajavast lapsest teatamine ja andmekaitse 15
- ▶ Abivajava lapse, tema pere ja lähedaste isikuandmete kaitse 16
- ▶ Isikuandmete edastamise kanalid ja turvameetmed 18
- ▶ Abivajavast lapsest teataja isikuandmete kaitse 20
- ▶ Lapse abivajaduse hindamine ja abistamine 22

Sissejuhatus

Iga inimese kohustus on teatada abivajavast lapsest.

Siinse juhendi eesmärk on julgustada igaüht teada andma lapse väärkohtlemisest ja heaolu ohustamisest valla- või linnavalitsuse lastekaitsetöötajale või lasteabitelefoni 116 111 ja vajadusel politseile, kellel on seaduslik alus sekkuda ja võimalused abi osutada.

Juhendis kasutatakse läbivalt üldmõistet lastekaitsetöötaja, tähistamaks lastekaitse eest vastutavat ametnikku valla- või linnavalitsuses või Sotsiaalkindlustusametis, olenemata tema ametinimetusest.

Ennekõike on juhend mõeldud lastega iga päev töötavatele spetsialistidele – haridus-, sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitsetöötajatele –, aitamaks neil täita seadusest tulenevaid kohustusi lapse abivajadusest teatamisel ja abistamisel, järgides samas isikuandmete kaitse põhimõtteid. Üldjuhul töötavad need spetsialistid asutustes, mis töötlevad isikuandmeid, ning seetõttu peavad nad jälgima, et oleks tagatud inimeste õigus eraelu puutumatusel. Andmekaitse põhimõtteid ei ole aga takistuseks abivajavast lapsest teatamisel.

Juhend annab ülevaate, millistel juhtudel, kellele, millist teavet, ning milliseid kanaleid kasutades võib edastada abivajava lapse kohta ilma lapse ja/või tema seadusliku esindaja (vanema või eestkostja) nõusolekuta ning millistele seadusesätetele seejuures toetuda.

Loodetavasti on juhend abiks igaühele, kes märkab abivajavat last ja peab sellest teada andma.

Abivajav laps. Hädaohus olev laps

Abivajav laps on üldmõiste, mida siinses juhendis läbivalt kasutatakse. Seaduses eristatakse mõisteid **abivajav laps** ja **hädaohus olev laps**, mistõttu on need eraldi välja toodud ka siin. Oluline on rõhutada, et märkamist ja abi ei vaja mitte üksnes hädaohus olev laps, vaid ka muu abivajadusega laps.

Abivajav laps

Abivajava lapse puhul on ohus tema **heaolu** või on tekkinud kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes. Lapse abivajadus võib tuleneda ka tema sotsiaalsest või hariduslikust erivajadusest, pere toimetulekuraskustest, (vaimse) tervise probleemidest jne.

Lapse abistamiseks ja kaitseks suunatud tegevused hõlmavad lastekaitse- ja võrgustikutööd kõige laiemas tähenduses, sh sotsiaalteenuseid ja -toetusi ning koostööd lapse, tema pere ja lapsega kokkupuutuvate võrgustikuliikmete vahel.

Lapse abistamisel tuleb lähtuda tema individuaalsetest huvidest, mis selgitatakse välja kõiki asjaolusid ja lapse arvamust kaaludes.

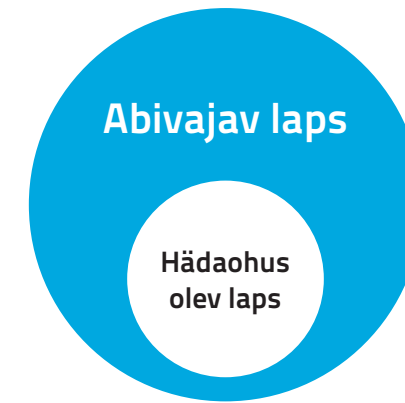
Hädaohus olev laps

Hädaohus oleva lapse puhul vajab kaitset tema **elu ja tervis**. Hädaoht lapse elule ja tervisele võib tuleneda nii välisest keskkonnast, teiste tegevusest kui ka lapse enda käitumisest.

Hädaohu korral on lapse abivajadus niivõrd akuutne, et nõuab **viivitamatut** sekkumist, et ohtu ära hoida või lõpetada. Ohu tõrjumiseks võib olla vajalik lapse kiire toimetamine turvalistesse tingimustesse.

Kui lapse on hädaohtu seadnud tema pere ja ühelgi muul moel ei ole võimalik ohtu tõrjuda, võib olla põhjendatud lapse eraldamine perekonnast.

Lapse vastu suunatud süüteo toimepanemise kahtlus (sh füüsiline või seksuaalne vägivald; elu ja tervist ohustav hooletusse jätmine jne) on kriminaal- või väärteomeetluse algatamise aluseks.

► Õiguslik alus:

Lastekaitseaduse § 26. Abivajav laps

Abivajav laps on laps, kelle heaolu on ohustatud või kelle puhul on tekkinud kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes, ja laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute heaolu.

Näide:

- ▶ Laps ei taha koju minna
- ▶ Laps ei täida koolikohustust
- ▶ Laps käitub väljakutsuvalt või agressiivselt
- ▶ Laps elab üksi
- ▶ Laps vajab erispetsialisti abi, aga vanem ei tunnista seda, ei oska abi küsida, vms
- ▶ Laps jooksis kodust ära
- ▶ Laps pani toime süüteo

► Õiguslik alus:

Lastekaitseaduse § 30. Hädaohus olev laps

Hädaohus olev laps on laps, kes on oma elu või tervist ohustavas olukorras, ja laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute elu või tervist.

[...]

§ 32. Hädaohus oleva lapse toimetamine ohututesse tingimustesse

(1) Hädaohus olevat last tuleb viivitamata abistada ning likvideerida selleks lapse elu või tervist ohtu seadnud olukord. Vajaduse korral võib hädaohus oleva lapse toimetada ohututesse tingimustesse kuni ohu möödumiseni, küsimata selleks lapse hooldusõigust teostava isiku nõusolekut.

[...]

Näide:

- ▶ Laps on vägivalda ohver
- ▶ Laps on tõsiselt haige
- ▶ Laps üritas enesetappu
- ▶ Laps on tugevas alatoitumuses
- ▶ Laps pani toime süüteo

Varane märkamine ja võrgustikutöö lastekaitsetöös

Varane märkamine ja võrgustikutöö on lastekaitse olulised alustalad. Võrgustiku moodustavad lapsega lähemalt kokku puutuvad inimesed, kelle tähelepanekud last ohustavate asjaolude kohta on lastekaitsetöös oluliseks alusteabeks. Märke lapse abivajadusest tuleb osata ära tunda ja julgeda neist teada anda. Abi võib olla organisatsioonisisestest juhised, kus on kirjas organisatsiooni tegutsemisreeglid lapse abivajaduse kahtluse korral.

Varase märkamise ja teatamise tulemusena on võimalik operatiivselt sekkuda lapse ja tema pere probleemidesse ning osutada vajalikku abi ja toetust. Varane abi osutamine aitab ennetada probleemide kuhjumist ja lapse abivajaduse suurenemist.

► Õiguslik alus:

Lastekaitseaduse § 8. Koostöö

(1) Lapse õiguste ja heaolu tagamiseks peavad riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud tegema omavahel valdkondadeülevalt koostööd kõigi lastele suunatud meetmete planeerimisel, rahastamisel ja rakendamisel, kaasates sellesse lapsi, lapsevanemaid, last kasvatavaid isikuid, huvirühmi ja avalikkust.

[...]

§ 22. Last kasvatava isiku ja lapsega töötava isiku kohustused

[...]

(3) Last kasvatav isik ja lapsega töötav isik on kohustatud lapse abivajaduse ilmnemisel otsima abi ja vajaduse korral tegema koostööd lastekaitsetöötaja või teiste lapsega töötavate isikutega.

[...]

§ 29. Abivajavale lapsele abi osutamine

[...]

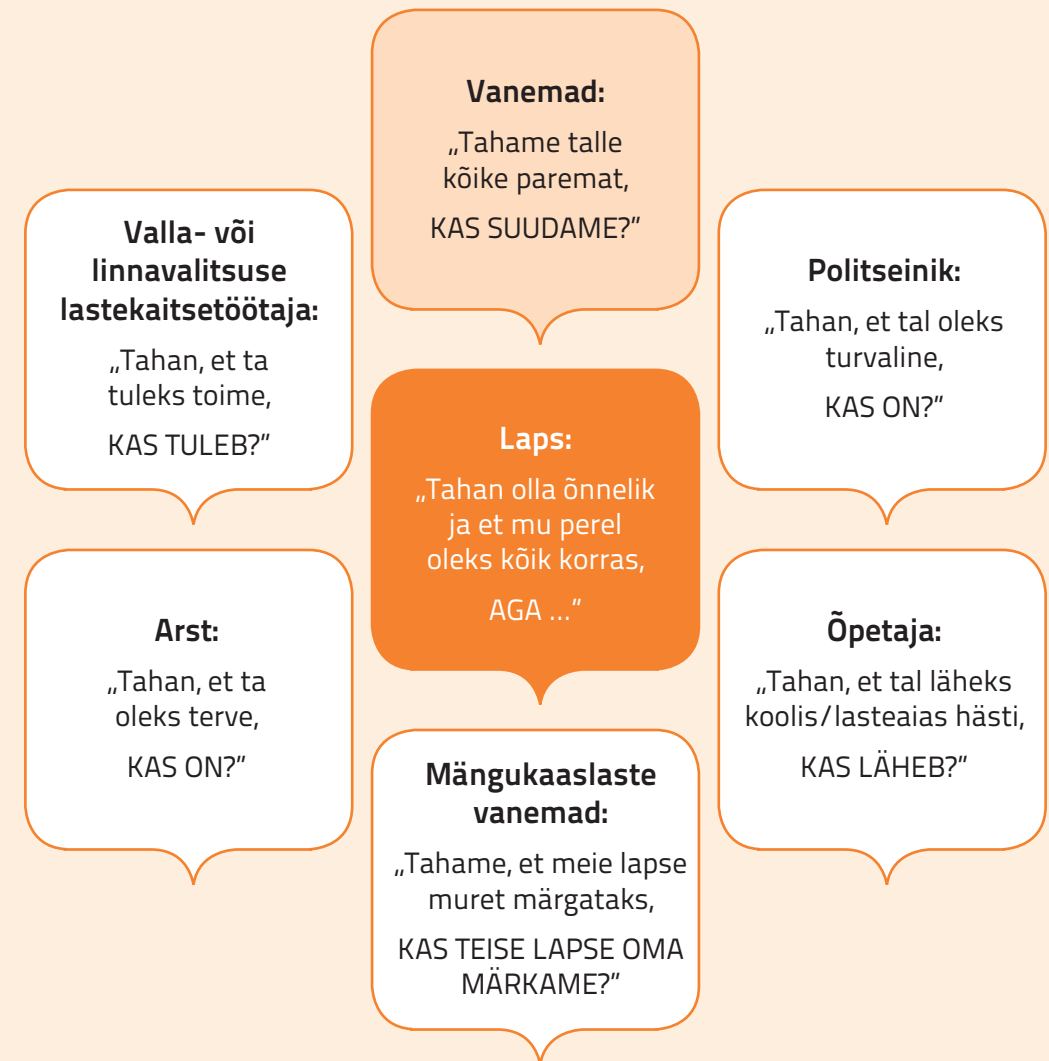
(2) Abi osutamisel tuleb rakendada võrgustikutööd, järgides juhtumikorralduse põhimõtteid sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud korras.

[...]

Politsei ja piirivalve seaduse § 77. Koostöö muude isikute ja asutustega

Politsei teeb muude isikute ja asutustega oma pädevuses koostööd avalikku korda ähvardava ohu ennetamiseks, tõrjumiseks ja korrariikumiste kõrvaldamiseks.

Näide

Abivajavast lapsest teatamine

Igal inimesel on kohustus abivajavast lapsest teatada! Lapse abi ja kaitseta jäämise eest vastutab igaüks, kes märkab lapse abivajadust, aga ei anna sellest teada.

Rohkem teavet võimalikust abi- ja kaitsevajadusest, samuti oskust ja kogemust seda märgata on loomulikult lastega iga päev töötavatel spetsialistidel (õpetaja, treener, arst, noorsootöötaja, noorsoopolitseinik jne) ning selle võrra suurem on ka nende vastutus sellise teabe edastamisel. Ent samamoodi lasub teatamiskohustus kõikidel teistel inimestel, olgu nad juhuslikud möödudjad, naabrid, sugulased, mängukaaslaste vanemad jne.

Teatamata jätmist ei saa õigustada sellega, et ei olda kindel, kas kahtlus lapse abivajaduse kohta on piisavalt põhjendatud, või kardetakse, et teatamine võib näida peret süüdistavana või last häbimärgistavana. Kahtluse korral tuleks alati nõu pidada valla- või linnavalitsuse lastekaitsetöötajaga või helistada lasteabitelefoni 116 111. Teabe olulisuse ja sekkumise vajaduse selgitavad välja ja otsustavad juba asjakohased ametiasutused.

► Õiguslik alus:

Lastekaitseaduse § 27. Abivajavast lapsest teatamine

(1) Kohustus abivajavast lapsest teatada on kõigil isikutel, kellel on olemas teave abivajavast lapsest.

(2) Abivajavast lapsest tuleb viivitamata teatada kohaliku omavalitsuse üksusele või lasteabitelefoni 116 111.

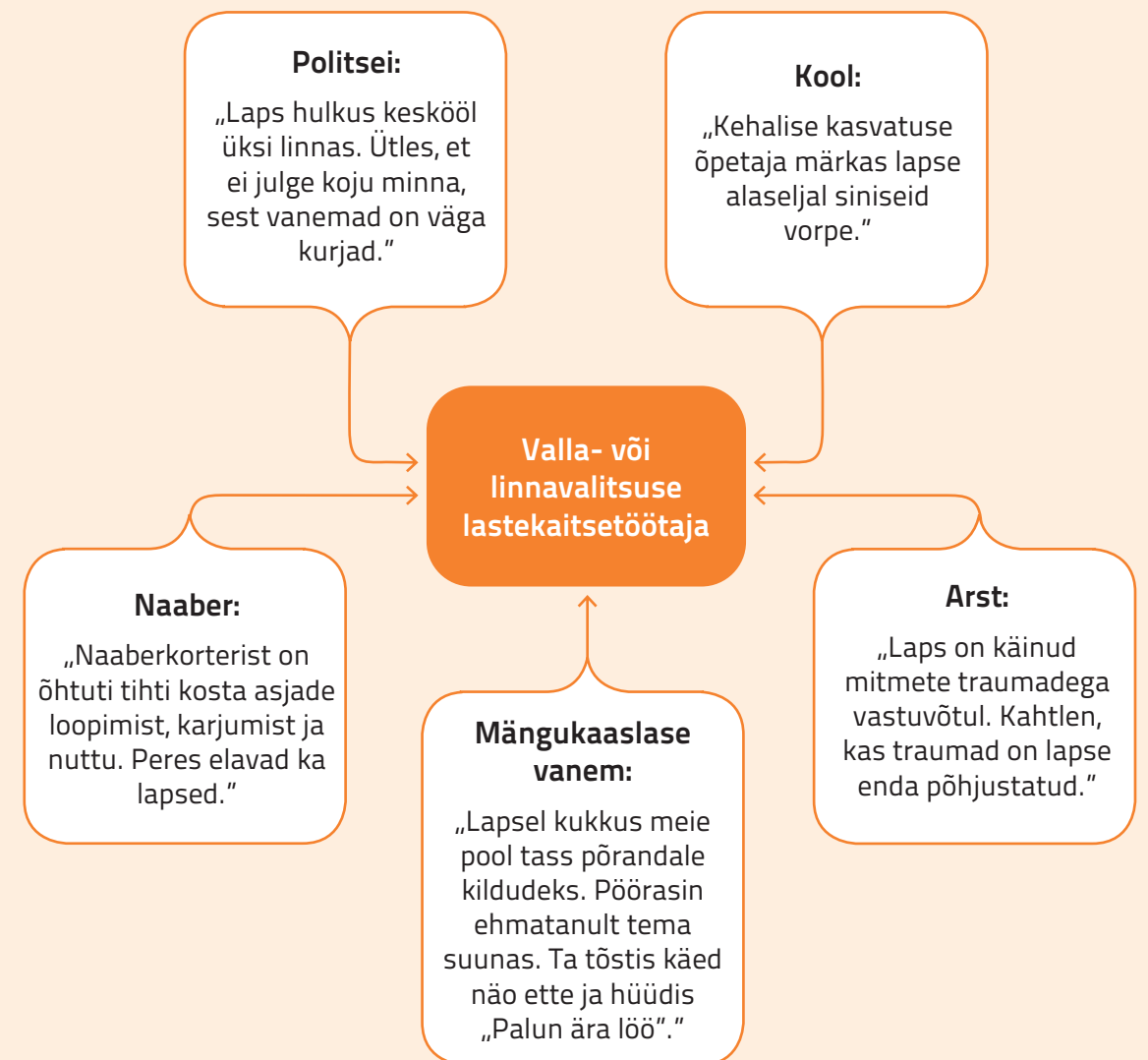
[...]

§ 31. Hädaohus olevast lapsest teatamine

(1) Kohustus hädaohus olevast lapsest teatada on kõigil isikutel, kellel on olemas teave hädaohus olevast lapsest.

(2) Hädaohus olevast lapsest tuleb viivitamata teatada hädaabinumbri 112.

Näide

Teata valla- või linnavalitsusele või lasteabitelefoni 116 111 ja vajadusel politseile

Lapse abivajadust märgates on oluline sellest teatada **valla- või linnavalitsusele või lasteabitelefoni 116 111 ja vajadusel politseile**. Kontakteeruda võib otse konkreetse lastekaitsetöötajaga valla- või linnavalitsuses või politseitöötajaga politseiprefektuuris. Need on võrgustikuliiikmed, kellel on seaduslik alus hinnata, kas laps vajab abi, ning vajaduse korral sekkuda ja abi osutada.

Kelle poole pöörduda, oleneb last ohustavate tegurite olemusest ja tõsidusest.

Abivajavast lapsest

teata

valla- või linnavalitsusele, võimaluse korral otse lastekaitsetöötajale või lasteabitelefoni 116 111

Vajaduse korral juhatab lastekaitsetöötaja valla- või linnavalitsuse infotelefonile vastav inimene.

Valla- või linnavalitsuse lastekaitsetöötaja on last ümbritseva võrgustiku sõlmpunkt ja lapse abivajadust puudutava teabe peamine koondaja. Temale antud teabe põhjal kujuneb terviklik pilt lapse abivajadusest ja sobivaimatest sekkumisviisidest.

Valla- või linnavalitsusel on võimalused pakkuda lapsele ja tema perele vajalikku nõustamist, sotsiaalteenuseid, sotsiaaltoetuseid või muud abi ning korraldada vajadusel lapse asendushooldust, kui laps eraldatakse perest.

Sotsiaalkindlustusameti lasteabitelefon 116 111 töötab ööpäev läbi. Telefonile vastavad lastekaitsetöötajad, kes võtavad vastu teateid abivajavatest lastest ja nõustavad pöördujaid.

Hädaohus olevast lapsest

teata

hädaabinumbril 112

Teatud juhtudel on vaja pöörduda esmajärjekorras politseisse, eelkõige suure ohu ja õigusrikkumiste korral.

Politsei- ja Piirivalveameti Põhja, Lõuna ja Ida prefektuuride kriminaalbüroodes on moodustatud lastekaitseüksused. Lääne prefektuuris menetlevad lastevastaseid kuritegusid politseijaoskondade uurijad. Igas prefektuuris on ametis noorsoopolitseinikud, kes tegelevad eelkõige lastele suunatud ennetustegevuse ja probleemide lahendamisega.

Kuriteo asjaolude ilmnemisel on politsei ja prokuratuur kohustatud toimetama kriminaalmenetlust. Prokuratuur juhib kohtueelsest menetlust, tagades selle seaduslikkuse ja tulemuslikkuse, ning esindab riiklikku süüdistust kohtus.

► Õiguslik alus:

Lastekaitseaduse § 17. Kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded

(1) Kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded lastekaitse korraldamisel on:

[...]

3) abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine;

4) perekonnast eraldatud lapsele ja tema perekonnale meetmete pakkumine;

[...]

6) lapse arengut toetava keskkonna loomiseks ning laste, lastega perede ja lapsi kasvatavate isikute toimetuleku parandamiseks oma haldusterritooriumil vajaliku teabe kogumine laste ja perede olukorra ning vajaduste kohta;

[...]

Sotsiaalhoolekande seaduse § 5. Sotsiaalhoolekandega hõlmatus

(1) Isikule on kohustatud sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist korraldama isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne kohaliku omavalitsuse üksus.

(2) Väljaspool oma rahvastikuregistrisse kantud elukohta viibivale isikule korraldab vältimatu sotsiaalabi andmist see kohaliku omavalitsuse üksus, kelle haldusterritooriumil isik abi vajamise ajal viibib.

[...]

Lastekaitseaduse § 15. Sotsiaalkindlustusamet ülesanded

[...]

(3) Sotsiaalkindlustusamet rakendab järgmisi lapsi ja peresid toetavaid riiklikke meetmeid:

[...]

3) riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutuste ja nende ametiisikute ning avalik-õiguslike ja eraõiguslike juriidiliste isikute ööpäevaringne nõustamine abivajava või hädaohus oleva lapse abistamiseks;

[...]

6) lasteabitelefoni 116 111 pidamine;

[...]

► Õiguslik alus:

Politsei ja piirivalve seaduse § 3. Politsei ülesanded

(1) Politsei ülesanneteks on:

1) [...] avaliku korra kaitse korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras;

[...]

7) süütegude menetlemine ja karistuste täideviimine seaduses sätestatud alustel ja korras;

[...]

Kriminaalmenetluse seadustiku § 30. Prokuratuur kriminaalmenetluses

(1) Prokuratuur juhib kohtueelsest kriminaalmenetlust, tagades selle seaduslikkuse ja tulemuslikkuse ning esindab riiklikku süüdistust kohtus. [...]

Lastekaitseaduse § 32. Hädaohus oleva lapse toimetamine ohutusse tingimustesse

[...]

(3) Hädaohus oleva lapse toimetab ohutusse tingimustesse lapse viibimiskoha järgse kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja või politsei korrakaitseaduse § 46 lõike 1 punktis 8 sätestatud alusel.

[...]

Abivajavast lapsest teatamine ja andmekaitse

Andmekaitse ei takista abivajavast lapsest pädevale asutusele teatamist!

Abivajavast lapsest võib teatada ja vajaduse korral edastada lapse abivajadusega seotud (sh delikaatsed ehk eriliigilised) isikuandmed valla- või linnavalitsusele, Sotsiaalkindlustusametile lasteabitelefoni ja politseile ilma lapse ja/või tema seadusliku esindaja teadmise ja nõusolekuta, kuna nendel asutustel on seadusjärgne õigus lapsega seotud isikuandmete töötlemiseks. Just valla- või linnavalitsusele, Sotsiaalkindlustusametile ja politseile on Riigikogu esmajärjekorras pannud kohustuse abivajava lapse õigusi kaitsta.

Valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei on haldusorganid, kellel on lubatud isikuandmeid töödelda, kui seda tehakse seaduses ettenähtud avalike ülesannete ja kohustuste täitmiseks.

Iga seadusest tuleneva ülesande täitmiseks ei ole vaja seaduses erivolitust isikuandmete töötlemiseks. Piisab üldvolitusest, kui isikuandmete töötlemise vajadus on haldusorganile seadusega pandud kohustuse täitmiseks hädavajalik.

Valla- või linnavalitsuse ülesanne korraldada lastekaitsetööd ja kohustus abivajavat last aidata tulenevad lastekaitseadusest ja sotsiaalhoolekande seadusest. Lastekaitseadusega on Sotsiaalkindlustusametile pandud ülesanne pidada lasteabitelefoni ning tagada ööpäev läbi hädaohus oleva lapse kaitse ja vajaduse korral perekonnast eraldamine. Politsei ülesanne ennetada ja tõrjuda ohtu inimestele ning uurida inimeste vastu suunatud süütegusid tuleneb politsei ja piirivalveseadusest ning korrakaitseadusest.

On ka teisi haldusorganeid, kellel on seaduse alusel õigus isikuandmeid töödelda ja kellele võib lapse abivajadusega seotud isikuandmeid edastada ilma lapse ja/või tema seadusliku esindaja teadmise ja nõusolekuta. Selline haldusorgan on näiteks prokuratuur, kes juhib kohtueelset menetlust. Õiguskantsleri poole võib pöörduda näiteks siis, kui abivajavast lapsest on teatatud valla- või linnavalitsusele, Sotsiaalkindlustusametile ja politseile, kuid sellest hoolimata ei ole laps abi saanud. Õiguskantsler teeb järelevalvet põhiõiguste ja vabaduste tagamise üle.

Muudele isikutele, asutustele või organisatsioonidele (nt kodanikuühendused), kellele ei ole seadusega antud õigust isikuandmete töötlemiseks, võib lapse isikuandmeid edastada üksnes lapse ja/või tema seadusliku esindaja nõusolekul.

► Õiguslik alus:

Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6. Isikuandmete töötlemise seaduslikkus

(1) Isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult juhul, kui on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest, ning sellisel määral, nagu see tingimus on täidetud:

a) andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil;

[...]

c) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja juriidilise kohustuse täitmiseks;

d) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti või mõne muu füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks;

e) isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks;

[...]

Lastekaitseaduse § 17 lg 1 p 3 ning sotsiaalhoolekande seaduse § 5 seavad valla- või linnavalitsuse ülesandeks lapse kaitse ja abi. Antud sätted koostöös isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6 lg 1 punktiga e annavad valla- või linnavalitsusele õiguse töödelda isikuandmeid, mis on vajalikud laste kaitseks ja abistamiseks.

Lastekaitseaduse § 15 lg 3 punktid 3 ja 6 seavad Sotsiaalkindlustusameti ülesandeks ööpäevaringse nõustamise abivajava või hädaohus lapse abistamiseks ja lasteabitelefoni pidamise. Antud sätted koostöös isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6 lg 1 punktiga e annavad Sotsiaalkindlustusametile õiguse töödelda isikuandmeid, mis on vajalikud laste kaitseks ja abistamiseks.

Politsei ja piirivalve seaduse § 7⁴⁶. Isikuandmete töötlemine

(1) Politseil on käesoleva seaduse § 3 lõikes 1 sätestatud, samuti välislepingust või Euroopa Liidu õigusaktist tulenevate ülesannete täitmiseks õigus töödelda eriseaduses sätestatud arvestades:

1) isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid;

[...]

Isikuandmed on kõik andmed, mis võimaldavad konkreetselt tuvastatava inimese kohta midagi teada saada. Isikuandmeteks on näiteks inimese nimi, isikukood, elukoht, töökoht, kool jms. Isikuandmete hulka kuuluvad ka delikaatsed (ehk eriliiki) isikuandmed. Delikaatsed (ehk eriliiki) isikuandmed on näiteks terviseandmed, teave inimese seksuaalse sättumuse või usuliste veendumuste kohta. Täpsemalt saab isikuandmete kohta lugeda isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 punktist 1 ja delikaatsete (ehk eriliiki) isikuandmete kohta üldmääruse artiklist 9.

Isikuandmete töötlemine on igasugune andmetega tehtav toiming. Töötlemine on näiteks andmete kogumine, dokumenteerimine, korrastamine, lugemine, kasutamine, edastamine jms. Andmete töötlemisel tuleb järgida isikuandmete töötlemise põhimõtteid (seaduslikkus, minimaalsus jt), mis tulenevad üldmääruse artiklist 5.

Abivajava lapse, tema pere ja lähedaste isikuandmete kaitse

Abivajavast ja hädaohus olevast lapsest teate saajana kohustuvad valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei **arvestama nii lapse kui ka tema pere või lähedaste õigusega privaatsusele** ning kaitsma nende isikuandmeid kuritarvituste eest. Valla- ja linnavalitsused, Sotsiaalkindlustusamet ning Politsei- ja Piirivalveamet kui asutused tervikuna ja nende asutuste iga töötaja eraldi on kohustatud järgima andmekaitse nõudeid.

Isikuandmed, mida valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei peavad kaitsma, hõlmavad nii tavalisi (nt elukoht, haridustase) kui ka delikaatseid ehk eriliigilisi (nt etniline päritolu, tervises seisund või puue, seksuaalelu) isikuandmeid.

Esiteks peavad valla- või linnavalitsuse, Sotsiaalkindlustusameti ja politsei töötajad kasutama lapse ja tema pere või lähedastega seotud isikuandmeid ainult oma tööks lapse abistamisel, hoidma isikuandmeid saladuses väljaspool oma tööd ning omama andmekaitse alast väljaõpet.

Teiseks on lapse ja tema pere või lähedastega seotud isikuandmed valla- või linnavalitsuses, Sotsiaalkindlustusameti ja politseis mõeldud asutusesiseseks kasutamiseks ning nendele juurdepääs on piiratud. Juurdepääsu võib piirata ka sellisel juhul, kui andmeid peaks küsima laps ja/või tema seaduslik esindaja. Näiteks võib andmete väljastamisest lapsele ja/või tema seaduslikule esindajale keelduda, kui see võib kahjustada last. Üldlevinumaks põhjuseks võib olla huvide konflikt lapse ja tema seadusliku esindaja vahel. Näiteks võib vanem olla lapse abivajaduse põhjustaja, last väärkoheldes või lapse erivajadust eirates.

Kolmandaks peavad valla- või linnavalitsuse, Sotsiaalkindlustusameti ja politsei töötajad oma töös lähtuma üksnes neist lapse ja tema pere või lähedastega seotud isikuandmetest, mis on abivajava lapse õiguste kaitseks vajalikud. Abivajavast lapsest teate saamisel salvestatakse asutuses vaid need andmed, mis on asjassepuutuvad ja mittevajalik teave kustutatakse. Millised andmed on asjassepuutuvad, oleneb konkreetsest olukorrast. Kahtluse korral on otstarbekas valla- või linnavalitsusest, Sotsiaalkindlustusametist ning politseist üle küsida, milliseid andmeid nad vajavad.

Kui saadud teabe alusel on alustatud kriminaalmenetlust, siis kehtib selle kohta erireegel: kohtueelse kriminaalmenetluse andmeid võib avaldada üksnes prokuratuuri loal ja tema määratud ulatuses.

► Õiguslik alus:

Kogu valla- või linnavalitsuse, Sotsiaalkindlustusameti ja Politsei ja Piirivalveameti teave on avalik teave, sh ei oma tähtsust, kas see on dokumendiregistris registreeritud.

Avaliku teabe seaduse § 35. Teabe asutusesiseseks tunnistamise alused

(1) Teabevaldaja on kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks:

1) kriminaal- või väärteomenetluses kogutud teabe, välja arvatud vastavalt väärteomenetluse seadustikus ja kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud tingimustel avaldatava teabe;

[...]

11) teabe, mis sisaldab eriliiki isikuandmeid või andmeid süüteo toimepanemise või selle ohvriks langemise kohta enne avalikku kohtuistungit või õigusrikkumise asjas otsuse langetamist või asja menetluse lõpetamist;

12) teabe, mis sisaldab isikuandmeid, kui sellisele teabele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumatus;

[...]

Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 15 annab isikule õiguse tutvuda enda andmetega, sh õiguse saada teavet, kas tema kohta andmeid töödeldakse. See annab õiguse saada koopia andmetest, mitte dokumendist. Üldmääruse artikkel 15 lõige 3 alusel ei või see õigus kahjustada teiste isikute õigusi ja vabadusi. See tähendab, et teisi isikuid puudutav osa nõ kaetakse kinni või võetakse välja.

Isikuandmete kaitse üldmääruse preambula punkt 39 kohaselt peab pärast eesmärgi täitumist kõik andmed kustutama. Enamasti on asutustel määratud dokumentidele kindlad säilitustähtajad.

[...] Isikuandmed peaksid olema asjakohased, piisavad ja piirduma sellega, mis on nende töötlemise otstarbe seisukohalt vajalik. See eeldab eelkõige, et tagatakse andmete säilitamise aja piirdumine rangelt minimaalsega. Selle tagamiseks, et isikuandmeid ei säilitataks vajalikust kauem, peaks vastutav töötleja kindlaks määrama tähtajad andmete kustutamiseks või perioodiliseks läbivaatamiseks. [...]

Isikuandmete kaitse seaduse § 20. Eriliiki isikuandmete töötlemise erisused (kohaldub ainult õiguskaitseseasutusele, nt Politsei- ja Piirivalveametile)

(1) Eriliiki isikuandmete töötlemine on lubatud ainult siis, kui see on rangelt vajalik, ning üksnes järgmistel juhtudel:

1) töötlemise lubatavus on sätestatud õigusaktis;

2) töötlemine on vajalik andmesubjekti või teise füüsilise isiku eluliste huvide kaitseks või

3) töödeldakse isikuandmeid, mille andmesubjekt on ise ilmselgelt avalikustanud.

[...]

Kriminaalmenetluse seadustiku § 214. Kohtueelse menetluse andmete avaldamise tingimused

(1) Kohtueelse menetluse andmeid võib avaldada üksnes prokuratuuri loal ja tema määratud ulatuses ning käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tingimustel.

(2) Kohtueelse menetluse andmete avaldamine on lubatud kriminaalmenetluse, avalikkuse või andmesubjekti huvides, kui see ülemäära:

1) ei soodusta kuritegevust ega raskenda kuriteo avastamist;

2) ei kahjusta Eesti Vabariigi või kriminaalmenetluse huve;

3) ei sea ohtu ärisaladust ega kahjusta juriidilise isiku tegevust;

4) ei kahjusta andmesubjekti ega kolmandate isikute õigusi, eriti eriliiki isikuandmete avaldamise puhul.

(3) Kui kohtueelse menetluse andmete avaldamise keeldu rikutakse, võib eeluurimiskohtunik prokuratuuri taotlusel trahvida menetlusosalist, kriminaalmenetluses osalevat muud isikut või menetlusvälist isikut kohtumääruse alusel. Kahtlustatavat ja süüdistatavat ei trahvita.

Isikuandmete edastamise kanalid ja turvameetmed

Abivajavast lapsest teatamist ei tohiks takistada ka küsimus, millise kanali kaudu teavitada. Ei oma tähendust, kas teatada abivajavast lapsest telefonitsi, elektrooniliselt või kirja teel. Kõiki neid kanaleid kasutades peavad valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei võtma isikuandmete kaitseks meetmeid, mh tuleb kontrollida oma andmesidevahendeid ning riist- ja tarkvara.

Kui abivajavast lapsest teataja kahtleb oma andmesidevahendite usaldusväärsuses, siis võib kaaluda erinevaid võimalusi, kuidas tagada edastatavate isikuandmete turvalisust. Näiteks võib esmalt teada anda üksnes seda, et laps vajab abi ning otsustada koos teabe saajaga, kuidas abivajadusega seotud delikaatseid ehk eriliigilisi isikuandmeid turvaliselt edastada.

E-kirja teel pöördudes aitab edastatavaid andmeid kaitsta krüpteerimine, kui saatjal selline võimalus on. Krüpteerimine eeldab eelnevat kokkulepet kirja adressaadiga, kes saab kirja avada ja selleks eelnevalt oma isikukoodi anda. Lapse abivajadusele on oluline reageerida kiirelt, mistõttu on vaja teate saajaga eelnevalt kokku leppida, et info ei jääks seisma näiteks adressaadi töölt eemalviibimise tõttu.

► Õiguslik alus:

Turvalisus on üks peamistest andmekaitse põhimõtetest, mis minimaalsuse, eesmärgipärasuse jt kõrval on välja toodud [isikuandmete kaitse üldmääruse](#) artiklis 5. Turvameetmed peavad olema ajakohased ja arvestama tehnoloogia viimast arengut (sh võimaldama krüpteerimist ja pseudonümiseerimist). Turvanõudeid käsitleb täpsemalt üldmääruse artikkel 32 lõige 1.

Näide:

Esiagne teade: „Haiglas on vägivalda tunnustega laps.“

Kokkuleppel lastekaitsetöötaja või politseiga abivajaduse täpsem kirjeldus: Oluline võib olla kirjeldada lapse vigastusi ja terviseseisundit, lapse ja vanema käitumist ja meeleolu haiglas, anda edasi lapse ja vanema selgitused vigastuste tekkimise kohta, jne.

Abivajavast lapsest teataja isikuandmete kaitse

Abivajavast lapsest teataja võib jääda anonüümseks, st ta ei pea ütlema oma nime valla- või linnavalitsusele, Sotsiaalkindlustusameti lasteabitelefoni ega politseile. Anonüümsuse tõttu võib aga kannatada teate usaldusväärsus ja kontrollitavus ning seeläbi võimalus last abistada ja kaitsta.

Andmeid selle kohta, kes teatas valla- või linnavalitsusele, Sotsiaalkindlustusametile ja/või politseile abivajavast lapsest, ei avalikustata muul juhul kui süüteo menetluses.

Valla- või linnavalitsusel, Sotsiaalkindlustusametil ja politseil tuleb andmekaitse põhimõtteid rakendada ka abivajavast lapsest teatanud inimese andmete (nimi, kontaktid, seos lapsega vms) suhtes. Seega, kui laps ja/või tema seaduslik esindaja peaks küsima, kes lapse abivajadusest teatas, siis teataja andmeid ei väljastata.

Valla- või linnavalitsusel, Sotsiaalkindlustusametil ja politseil, samuti asutusel, kus abivajavast lapsest teataja töötab, on võimalik piirata juurdepääsu teataja isikuandmetele (sh nimele), st tunnistada need üksnes asutusesiseseks kasutamiseks (sh piirata ligipääsu ka asutuse sees) ja keelduda nende väljastamisest.

Selline piirang võib olla põhjendatud näiteks siis, kui juurdepääs teataja isikuandmetele kahjustaks süüteo menetlust või teataja eraelu puutumatust (sh turvalisust).

Kui abivajavast lapsest teatab ametiisik asutuse esindajana ning teatamine on dokumenteeritud (ametlik kiri, vestluse protokoll vms), siis asutuse esindaja andmetele üldjuhul juurdepääsupiirangut seada ei saa.

Teabe suhtes, mida saab teabenõudega välja küsida, ei saa ühelgi juhul garanteerida täielikku anonüümsust. Igal konkreetsel juhul peab aga teabe küsija oma teadmivajadust põhjendama ja teabe valdaja seda hindama.

Hirm oma isiku ilmsikstuleku pärast ei tohiks kedagi tagasi hoida abivajavast lapsest teatamisel. Näiteks kui kardetakse lapse seadusliku esindaja reaktsiooni, siis peaks mõtlema, mida tunneb laps sellise inimese meelevaldas.

► Õiguslik alus:

Lastekaitse seaduse § 27. Abivajavast lapsest teatamine

[...]

(5) Abivajavast lapsest teatanud isikut ega teatamise fakti ei avalikustata, välja arvatud süüteo menetluses. Abivajavast lapsest teavitaval isikul on enda või oma perekonna kaitseks õigus jätta teavitamisel enda kohta andmed avaldamata.

Teataja isikuandmetele juurdepääsu piiramise õiguslikud alused olenevad sellest, kas andmeid töötleb avaliku võimu kandja ja seega avaliku teabe valdaja või eraõiguslik isik, kes ei täida avalikke ülesandeid.

Avaliku teabe valdajad on riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused (sh valla- või linnavalitsus, politsei, aga ka munitsipaalkool jne), avalik-õiguslikud juriidilised isikud (nt ülikool) ning eraõiguslikud isikud avalike ülesannete täitmise osas (nt erakool, raviasutus jne), kelle tegevust teabele juurdepääsu võimaldamisel ja piiramisel reguleerib eelkõige avaliku teabe seadus.

Avaliku teabe seaduse § 3. Avalik teave

(1) Avalik teave (edaspidi teave) on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites.

[...]

§ 5. Teabevaldaja

(1) Teabe valdajaks on:

1) riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus;

2) avalik-õiguslik juriidiline isik;

3) eraõiguslik juriidiline isik ja füüsiline isik käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tingimustel.

(2) Eraõiguslikule juriidilisele isikule ja füüsilisele isikule laienevad teabevaldaja kohustused, kui isik täidab seaduse, haldusakti või lepingu alusel avalikke ülesandeid, sealhulgas osutab haridus-, tervishoiu-, sotsiaal- või muid avalikke teenuseid, – teabe osas, mis puudutab nende ülesannete täitmist.

[...]

§ 8. Juurdepääs teabele

(1) Juurdepääs teabele võimaldatakse teabevaldaja poolt:

1) teabenõude täitmisega;

[...]

§ 23. Teabenõude täitmisest keeldumine

(1) Teabevaldaja keeldub teabenõude täitmisest, kui:

1) taotletava teabe suhtes kehtivad juurdepääsupiirangud ja teabenõudjal ei ole taotletavale teabele juurdepääsuõigust;

[...]

§ 34. Piiratud juurdepääsuga teave

[...]

(2) Käesoleva seaduse alusel võib asutuse juht kehtestada teabele juurdepääsupiirangu, tunnistades teabe asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks.

§ 35. Teabe asutusesiseseks tunnistamise alused

(1) Teabevaldaja on kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks:

1) kriminaal- või väärteomenetluses kogutud teabe, välja arvatud vastavalt väärteomenetluse seadustikus ja kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud tingimustel avaldatava teabe;

[...]

12) teabe, mis sisaldab isikuandmeid, kui sellisele teabele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumatust;

[...]

Eraõiguslikud isikud, kes ei täida avalikke ülesandeid (nt spordiklubi), on kohustatud isikuandmete töötlemise kohta infot andma üksnes isikuandmete kaitse üldmäärusest lähtuvalt.

Avalikke ülesandeid mittetäitvalt eraõiguslikult isikult on oma isikuandmete töötlemise (sh edastamise) kohta teavet õigus küsida andmesubjektile. Lapsele ja/või tema seaduslikule esindajale ei pea ütlema, milline konkreetne töötaja organisatsioonis lapse abivajadusele tähelepanu juhtis. Laps ja/või tema seaduslik esindaja võib küsida üksnes selle organisatsiooni nime ja kontaktandmeid, kes lapse andmeid edastas, aga mitte selles organisatsioonis lapse andmeid töödeldud töötaja omi.

Lapse abivajaduse hindamine ja abistamine

Ka pärast seda, kui teave abivajavast lapsest on jõudnud valla- või linnavalitsusele, Sotsiaalkindlustusameti lasteabitelefoni ja politseile, on endiselt vajadus võrgustikutöö ja teabevahetuse järele.

Valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei kui haldusorganid lähtuvad oma töös uurimispõhimõttest ning neil on kohustus küsida täpsustavaid küsimusi ja uurida asja põhjalikult. Alati ei tarvitse esialgselt edastatud teabest piisata, et otsustada sobivaimate abistamisviiside või abivajaduse äralangemise üle. Seetõttu võivad olla õigustatud valla- või linnavalitsuse ja politsei palved edastada täiendavaid andmeid lapse abivajaduse kohta. Sotsiaalkindlustusamet võib küsida täiendavaid andmeid seoses hädaohus oleva lapse ajutise perest eraldamisega või saatjata alaealise abistamiseks.

Lapse ja tema pere andmete kohta, mis on saadetud avalikule võimule lapse abivajaduse hindamise ja abistamise käigus, kehtivad samad reeglid, mida on kirjeldatud abivajavast lapsest teatamise kontekstis.

Teisisõnu peab teave, mida valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei paluvad, aitama kaasa lapse abistamise eesmärgile ja hõlmama üksnes neid andmeid, mis selle eesmärgi täitmiseks vajalikud on.

Võrgustiku teised liikmed (kool, lasteaed, haigla, perearst, muid teenuseid pakkuv asutus või organisatsioon jne) võivad last ja tema peret puudutavaid andmeid edastada ilma lapse ja/või tema seadusliku esindaja nõusolekuta valla- või linnavalitsusele, Sotsiaalkindlustusametile ja politseile, kellel on seaduse alusel lapse abistamiseks ja kaitseks vajalike isikuandmete töötlemise õigus. Samadel põhimõtetel võib toimuda isikuandmete jagamine valla- või linnavalitsuste omavahelises suhtluses ning koostöös Sotsiaalkindlustusameti ja politseiga.

Seaduse nõue on, et lapse abivajaduse hindamisel ja lapsele abi osutamisel tuleb teha võrgustikutööd ning järgida juhtumikorralduse põhimõtteid. See eeldab erinevate asutuste koordineeritud tegevust ja omavahelist teabevahetust. Erinevate lapsega kokkupuutuvate võrgustikulike koordineeritud tegevuse ja vastastikuse teabevahetuse abil on võimalik lapse abivajadus igakülgset välja selgitada ja last abistada edukamalt.

Lapse abivajaduse hindamisel võib lastekaitsetöötaja kaasata võrgustikku asjaomaseid spetsialiste. Need on spetsialistid, kelle tööülesanne või ametikohustus on tagada lapse õigused ja heaolu ning kes oma töös või ametis lapsega vahetult kokku puutuvad (nt haridus-, tervishoiu- ja õiguskaitse valdkondade spetsialistid ning teenuseosutajad). Asjaomaste spetsialistidega võib jagada lapse isikuandmeid ulatuses, milles see on vajalik konkreetsel juhtumil lapse vajaduste hindamiseks ja sobivate toetusmeetmete valimiseks.

Lapse abistamisel valitud meetmetega võib valla- või linnavalitsus lapse isikuandmeid edastada teenuseosutajale, kui teabe edastamise kohustus tuleneb seadusest või kui laps ja/või tema seaduslik esindaja on andnud selleks nõusoleku. Nõusolekut isikuandmete töötlemiseks saab küsida teenuse osutamiseks nõusoleku küsimisel või lepingu sõlmimisel.

► Õiguslik alus:

Haldusmenetluse seadustiku § 6. Uurimispõhimõte

Haldusorgan on kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid omal algatusel.

Lastekaitse seaduse § 28. Abivajaduse hindamine

(1) Enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist tuleb hinnata lapse abivajadust. Lapse abivajadust hindab lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik, välja arvatud vabatahtlikus tegevuses, asendusteenistuses teenides, tööturuteenustel osaledes või praktikandina lapsega vahetult kokku puutuv isik, kaasates selleks vajaduse korral asjaomase spetsialisti.

(2) Lapse abivajadust hinnates peab lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik andma hinnangu:

1) lapse füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile;

2) last kasvatava isiku vanemlikele oskustele.

(3) Lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik peab lapse abivajaduse hindamisse kaasama lapse ja last kasvatava isiku või lasteasutuse, kus laps viibib.

§ 29. Abivajavale lapsele abi osutamine

[...]

(2) Abi osutamisel tuleb rakendada võrgustikutööd, järgides juhtumikorralduse põhimõtteid sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud korras. [...]

[...]

§ 33. Hädaohus oleva lapse ajutine perekonnast eraldamine

(1) Kohaliku omavalitsuse üksus või Sotsiaalkindlustusamet võib eraldada lapse perekonnast ja vajaduse korral määrata lapse ja vanema suhtluskorra enne hooldusõiguse piiramise kohtumäärust, kui lapse jätmise perekonda või vanema ja lapse vaheline suhtlus ohustab lapse tervist või elu. [...]

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsusega eraldatakse hädaohus olev laps perekonnast ja määratakse tema viibimiskoht ning vajaduse korral lapse ja vanema suhtluskord kuni 72 tunniks alates lapse perekonnast eraldamisest.

(3) Kohaliku omavalitsuse üksus või Sotsiaalkindlustusamet peab hindama lapse olukorda ja abivajadust ning käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tähtaega arvestades pöörduma kohtusse hooldusõiguse ja vajaduse korral suhtlusõiguse piiramiseks perekonnaseaduses sätestatud alustel.

Sotsiaalhoolekande seaduse § 9. Abi andmine juhtumikorralduse põhimõttel

[...]

(2) Abi andmine hõlmab muu hulgas:

1) juhtumiplaani koostamist ja osapoolte üksteisega seotud tegevuste ajakava kooskõlastamist;

2) juhtumi koordineerija määramist;

3) vastastikuse teabevahetuse korras kokku leppimist.

(3) Juhtumiplaan on kirjalik dokument, mis koosneb hinnangust isiku abivajadusele ja abimeetmete rakendamise tegevuskavast. [...]

TEATA ABIVAJAVAST LAPSEST!

Laps vajab abi, kui ohus on
tema elu, tervis, turvatunne, areng või heaolu.

Igaühel on kohustus
teatada abivajavast lapsest!

Teatada tuleb valla- või linnavalitsusele
(võimaluse korral otse lastekaitsetöötajale)
või lasteabitelefonil 116 111
ja vajadusel hädaabinumbri 112.

Valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei on
haldusorganid, kellel on seadusest tulenevalt avalik ülesanne
abistada ja kaitsta last.

Selle ülesande täitmise eesmärgil võivad
valla- või linnavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet ja politsei
töödelda isikuandmeid, mis puudutavad lapse abivajadust.

Kuna valla- või linnavalitsusel, Sotsiaalkindlustusametil
ja politseil on õigus isikuandmeid töödelda,
võib neile ka edastada andmeid lapse abivajaduse kohta
ilma lapse ja/või tema seadusliku esindaja nõusolekuta.

Andmekaitse
ei ole takistuseks

www.oiguskantsler.ee

www.aki.ee